

ԼՆԴՆԻ ԿԱՌԱՐԱՆՆԵՐ :

ՎԻԼՆԻՆԻՅԵՄ՝ անգղիացի կարմիր կոպիձի կարգին մէջ գտաւ անձրեւի կաթիլներու նշաններ հին ժամանակէն տպաւորուած կակուղ կաւին վըրայ, ու ետքը նոյն ձևով քարացած : Կաթիլները խոշոր են կ'ըսէ, և վերէն խիստ ուժով ընկած . այնպէս որ ընկած տեղերնին կաթիլին մեծութեանը չափով խորցած են, ամէն ալ կանոնաւոր կերպով, և իրարու նման : Եւ կը հետեւցնէ հեղինակը թէ աս կաւը շատ կակուղ եղած պիտի ըլլայ որ վրան կարենան տպաւորուիլ անձրեւի կաթիլները . և թէ ան անձրեւէն ետքը կամ երկայն ատեն ուրիշ անձրեւ եկած պիտի չըլլայ, կամ թէ հողը շուտ քարացած, որ տը պաւորուած նշանները իրենց ձևին մէջ անարատ մնացեր են :

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

1) Կաթիլ :

Թի հին և թէ նոր ատենները աւելորդապաշտ մարդիկ զանազան այլանդակ կենդանիներ հնարեր են իրենց մտքով . իրենք վախցեր են անոնցմէ, և ուրիշներն ալ վախցնելու համար՝ անձուռնի պատմութիւններով խաբիւրբեր են զանոնք : Եւսպիսի այլանդակ կենդանիները հայերէն ընդհանրապէս ճիշտ կ'ըսուին, և ռամկերէն խալիլ . ոմանք ամենեւին չկան, ու շինծու կամ մտացածին են, ոմանք ալ թէպէտ և կը գտնուին, բայց անոնց վրայ պատմուած բաները ըստ մեծի մասին սուտ են : Եւ տեսակ կենդանեաց մէկ տեսակն ալ է 1) ամփիռըսուածը, որ խոշոր չղջիկ՝ մըն է . բըլթին վրայ տերեւի ձևով մորթ մը ու-

նի . վրայի գոյնը մուգ կարմիր է . լեզուն երկայն, ու լեզուին ծայրը երկայն բարակ ու պինդ մնի կտորուանք կան : Ուրիշ չղջիկներուն պէս երկար ատեն աւանց յոգնելու կը թռչի . բայց անոնցմէ աս տարբերութիւնս ունի որ գետնին երեսէն ալ կրնայ վազել : Բնութեամբ խիստ արիւնկզակ է . ուստի թէ որ յանկարծ հաւնոցի մը մէջ մտնէ, գետնին երեսէն աքիսի՝ ու աղուեսի՝ պէս վազելով կը յարձակի հաւերուն վրայ ու ամէն ալ մէկիկ մէկիկ կը սպաննէ :

Եւ մասնաւոր բնութիւնն ալ ունի վամփիռն որ կենդանեաց ու մարդկանց ալ քնացած ժամանակնին վրայ կը հասնի, ու արիւննին կը ծծէ : Եւստէն թէ հարաւային Եւրոպային մէջ երբոր տեսնէ թէ մարդ մը բաց տեղ պառկեր է, կը մօտենայ քովն ու կըսկսի չորս դին զգուշութեամբ թռչտիլ, ու երկայն թւերովը բարակ քամի մը կը հանէ . մարդը անանուշ հովէն քնացածին պէս, խորամանկ վամփիռը կ'իջնայ վրան, ու աւանց խածնելու՝ ան լեզուին ծայրի կարծր մեքովը մարդուն կաշին քիչ մը կը քերթէ ու արիւնը կը ծծէ :

Եւստէն կայ թէ քունին մէջ վամփիռին ձեռքը ընկած մարդը մէյմըն ալ չարթննար . բայց աս բանս սուտ է . ինչպէս նաև ուրիշ շատ սուտ պատմութիւններ որ ասոր վրայ ու ասոր նման կենդանիներուն վրայ կը պատմուին :

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Կանէք :

Եւ բոյսն ալ վուշին պէս իր թելերուն համար կը մշակուի . վասն զի ասոր թելերէն կը շինեն չուաններ ու

1 Cunningham.

2 Կէճէ գոյն :

1 Կէլիճի :

2 Թիւթ :

3 Բէլիթ :

հաստ լաթեր , հունտէն ալ եղ կը հանեն՝ որ կը գործածուի նկարչու թեան մէջ , լուսաւորութեան կազ շինելու , սապոն շինելու , և ուրիշ բաներու համար : Հունտը հաւերու և ուրիշ թուչուններու ալ կը տրուի , որով առատ ու շուտ հաւկիթ կ'ածեն . իսկ չեջը կամ կոպտոնն ալ տնական կենդանեաց կերակուր կ'ըլլայ :

Սանեֆին , արմար հողը : Սանեֆը կ'ուզէ խոնաւ , պինդ , կաւոտ ու սև հող . և պէտք է շատ անգամ խորունկ հերկած ըլլայ , և դիմացկուն ու առատ պարարտութիւն դրուած ըլլայ մէջը : Երբոր երկիր մը աս յատկութիւններս ունի , ամէն տարի նոյն երկրին վրայ կրնայ ցանուիլ կանեփը , միայն փորելով ու մէջը նորէն աղբ խառնելով :

Երբոր հողը շատ խոնաւ է , պէտք է խոր հերկել ու աւազ խառնել . աղբ քիչ խառնելու է , և նայելու որ տաք չըլլայ . իսկ աւազոտ ու կըրոտ հողերը պնդացնելու ու զովացնելու համար կը գործածուի աղէկ տաքցած ու փտտած պարարտութիւն՝ տերեւներով ու կենդանեաց աղբով , լճի տղմով , կենդանեաց փտտած մասերով ու ծովային աղի բոյսերով խառնած :

Ամանք մէկ տարին ցորեն՝ մէկալ տարին կանեփ կը ցանեն նոյն երկրին մէջ : Հուլիսի մէջ արտը կը հերկեն , սեպտեմբերի կը պարարտացնեն . նոյեմբերի մէջմըն ալ կը հերկեն , և երկերկու մեթր հեռաւորութեամբ աւօսներ կը բանան : Վարնան ատեն նորէն փտտած աղբ կը տարածեն արտին երեսը , ետքը կանեփը կը ցանեն ու տափանով կը ծածկեն : Այս որ կ'ուզես որ թելը բարակ ըլլայ՝ խիտ ցանէ . երբոր բոյսը հինգ մատ կը բարձրանայ՝ քաղհան ըրէ , և երբոր օդը չոր է՝ ուռգէ :

Բրիտանիայի մէջ իրեք անգամ կը հերկեն . նախ՝ աշնան վերջերը՝ հոկտեմբերի կամ նոյեմբերի մէջ , որով բոլոր ձմեռը օդին ներգործու-

թեամբը կը կակղնայ . երկրորդ՝ ապրիլի կէսերը , ու ան ատեն կ'աղբ տեն երկիրը . երրորդ՝ մայիսի մէկէն ինչուան տասը . և հերկելէն ետքը բունծերը կը փշրեն ու կը տափանեն :

Հանելու ծախսաբն ու իւրաքանչիւր մարտի 15^{էն} ինչուան յունիսի մէկ կը ցանուի : Հունտը թեթեւ մը ծածկելու է փոցխով , կամ փշերով շինած տափանով . յետոյ արտին վրայ յարդ տարածելու է՝ որպէս զի հողը զով ու կակուղ մնայ , և նոր ծլած հունտերը պաշտպանուին :

Հունտին ընտրութիւնն ալ շատ հարկաւոր է , և անկէ կը կախուի բերքին ազնուութիւնը : Եթէ հունտ ունենալու համար մասնաւոր արտի մը մէջ հունտը նօսը ցանելու , ետքը ճուղածները խլելու է , անանկ որ արմատները մէկմէկէ 8 կամ 10 բլթաչափ հեռու ըլլան . այսպէսով ցօղունները կը հաստընան , շատ ճիւղեր կը բաժնուին , և առատ հունտ կուտան , թէպէտ և իրենց թելը հաստ ըլլալով չուան շինելու միայն կուգան : Հին հունտ գործածելը այնչափ աղէկ չէ . ուստի ամէն տարին որ հունտէն պէտք է պահել : Եթէ հունտը պէտք է ըլլայ մաքուր , մթնագոյն , փայլուն , լեցուն ու ծանր :

Թեթեւ ու աւազոտ հողերու մէջ աւելի խիտ պէտք է ցանել . քան թէ թաց ու պինդ հողերու մէջ . նմանապէս երբոր կ'ուզես որ թելերը բարակ՝ կակուղ ու դիւրամանելի ըլլան , պէտք է որ խիտ ցանես . և ան թելերէն շինուած լաթերը վուշէ լաթերէն աղէկ ու դիմացկուն կ'ըլլան :

Հանելէն ետք լեւն ընելու հոգիք : Սանեփ ցանած արտը երկու անգամ քաղհան ընելու և հողը կակղցնելու է . և երբոր չորութիւնը երկայն տեւէ՝ պէտք է ուռգել : Երբոր շատ խիտ ցանուած է , քաղհան ընելու հարկ չկայ . վասն զի շուտով մը կ'աճին , տերեւները կը տարածուին , ու գէշ խոտերը անոնց մէջ կը խղդուին . բայց

խիտ ցանկելու համար՝ երկիրը խորունկ
հերկած պիտի ըլլայ . վասն զի ար-
մատները մէկմէկու սաստիկ մօտ ըլ-
լալով՝ չեն կրնար տարածուիլ . և թէ
որ կակուղ հող գտնեն, խորունկները
կըմտնեն՝ սննդաբար հիւթ ծծելու
համար : Երբոր չափաւոր նօսը ցա-
նուած են, ազատ մեծնալով՝ իրենց
թելը շատ ու բարակ կ'ըլլայ, հունտն
ալ հասուն ու առատ կուտայ :

Որչափ ալ հունտը աղէկ ծածկուած ըլլայ, միշտ պէտք է զգուշանալ որ հաւերն ու թռչունները արտին մէջ չմտնեն. ասոնք վախցընելու համար երբեմն երբեմն հրացան պարպելու է, կամ արտին մէջ խրտուիլակ՝ մը տնկելու է. նմանապէս զգուշանալու է դաշտի մկներէն :

Երկու տեսակ բոյս ալ կայ որ կանեփին ցօղուններուն վրայ պրլուելով՝ շատ փնաս կուտան անոր . ասոնք խլելէն զատ ուրիշ ճար չկայ . և թէ որ քանի մը արմատ կանեփ ալ մէկտեղ խլուին՝ պէտք է մեղքընալ վասն զի յաջորդ տարուան համար մեծ օգուտ է : Երեսն մէկ ճճի մը չկայ որ կանեփին մօտենայ . միայն իր ցօղունին մէջ որդ մը կը գոյանայ , որ շատ անգամ բոյոր ցօղունը կրփճագրնէ :

Վաշեւում էրդը : Կանեփը քաղելու համար նայելու է որ աղէկ հասունացած ըլլայ . թէ որ շատ ուշանայ՝ թելերը կամ կը փտտին , կամ փայտի պէս կը կարծրանան ու մանեղու չեն գար : Իսկ թէ որ շատ կանուխ քաղուի , թելերը ամուր չեն ըլլար , և անկէ շինուած կտաւն ալ շուտով կը մաշի : Հունտ չունեցող կանեփին հասուն նալուն նշանն աս է որ ծայրերը կը սկըսին գեղնիլ : Բրիտանիային մէջ յուլիսի մէջերը կը քաղեն : Բմանք կ'ըսեն թէ քիչ գործաւոր աշխատցընելու համար՝ մանգաղով հնձելը աղէկ է : Հունտ չունեցողներն և ունեցողները զատ զատ որայ կը կապեն . առջինները իրեք չորս օր միայն կը

Թողուն արևուն մէջ, իսկ ետքիները
աւելի երկայն ատեն՝ որպէս զի հուն-
տերը հասուննան : Երբեմն երբեմն
որաները խառնելու դարձնելու է,
ու նայելու է որ հաւերը չմտենան
անոնց : Հունտը կճեպներուն մէջէն
հանելու համար՝ ծեծելու է, կամ
երկրէ սանտր գործածելու է . յե-
տոյ ցորենի պէս հոսելու կամ մաղե-
լու է որ կճեպներն ու տերևները զա-
տուին : Ետքը ցորեննոցը տանելու
ու փռելու է, երբեմն երբեմն ալ խառ-
նելու է որ չտաքնան :

Երբ որ հունները պահելը շատ դժուար է . վասն զի տաքնալով՝ իրենց բուսական զօրութիւնը կ'երթայ, և ցանես նէ՛ չեն ծլիր : Ի՞նչէ մը ետքը, երբոր աղէկ մը կը չորնան, պարկերու կամ տականքներու մէջ դնելու է :

Արդ չգիտցուիր թէ արդեօք քաղելէն որչափ ատեն ետքը հունտին եղը հանելու է . թէ որ շուտ հանես, խիստ քիչ եղ կ'ելլէ . իսկ թէ որ ուշ, հունտերէն շատը ծթուած ըլլալով՝ եղին համը կ'աւրեն . միջակ ժամանակը երկու իրեք ամսէն ետքն է :

Թիւրքացի դէտէ- խայ : Կանեփին ցօ-
ղունը անոր համար Թըջոց կը դնեն
որ անոր Թեւերուն մէջ եղած խէ-
ժը լուծուելով՝ Թեւերը աւելի բա-
րակ , ճերմակ ու դիմացկուն ըլլան :
Որչափ որ կանեփը շուտով Թըջուի ,
Թեւերն ալ այնչափ առաձգական՝ ա-
մուր ու դիմացկուն կ'ըլլան : Ուստի
որչափ որ քիչ ատեն ջրի մէջ մնայ և
չտաքնայ , այնչափ ալ Թեւերը ազնիւ
կ'ըլլան . ասոր համար շատերը փոր-
ձեցին որ առանց ջրի մէջ դնելու ան
խէժը լուծեն , բայց խէժին մեծ մա-
սը Թեւերուն վրայ կը մնար : Ոմանք
ալ Թէպէտ և քիմիական լուծամիջ-
բոլորովին կրցան խէժը հանել , բայց
տեսնելով որ սուղի կը նստի՝ մէկդի
Թողուցին . ուստի հիմակուան սովո-
րական կերպը աս է .

Կանեփը քանի մը օր արեւուն մէջ
չորնալէն ետքը կը տանին պարզ ջրի
մէջ կը ձգեն . հունտ չունեցողները

ութէն ինչուան տասուերկու օր կը մնան ջրին մէջ. իսկ հունտ ունեցողները գէթ տասնըհինգ օր կը թողուն ջրին մէջ, որովհետեւ արեւուն մէջ երկայն ատեն կենալով խէժը կրկարծրանայ ու դիւրաւ չլուծուիր. վազուկ ջուրը աւելի աղէկ է: Հունտ չունեցող կանեփը որ հասունցած ատենը քաղուած է՝ հինգ օր միայն ջրի մէջ թողլու է երբոր օդին տաքութիւնը 11-էոմիւրի ջերմաչափով 20° է. շատ հարկաւոր բան է՝ որ քանի որ թելերը փտած չեն՝ խէժը լուծուի:

Սրէն հանելուն պէս պէտք է որաները քակել ու դաշտի մէջ տարածել որ չորնան. թէ որ աղէկ հով փչէ, եօթը ութը օրուան մէջ կը չորնայ. երբոր կընայիս որ աղէկ մը չորցեր է՝ խոշոր որաներ կապէ, ու տար շտեմարանին մէջ դիզէ:

ՂԵՂՅԸ՝ Երէյն ապէն պահելու հնար:

ՂԵՂՅԸ քթանի խծուծի՝ մէջ պըլէ, ու ետքը հալած դեղին մեղրամովի մէջ թաթխէ ու դուրս հանէ: Սեղրամով քթանին վրայ կճեպի պէս չորնալով՝ չեղուր որ դրսի օդը դեղձին զարնուի. աս կերպով երկայն ատեն դեղձերը առանց փտելու կը մնան, միայն թէ դրած տեղը չոր պիտի ըլլայ: Սրիչ որ և իցէ պտուղներ ալ աս կերպով կրնան պահուիլ, ինչպէս նաեւ հաւկիթը:

ՍԵՒԸ՝ Ինչուան դէպքեր և յոռուար ամիսները պահելու հնար:

ՍԵՒԸ ետքերը ելած սեխերէն առ՝ քանի որ չեն հասունցած, լաթով աղէկ մը սրբէ ու չորցուր, և մէկ եր-

կու օր չոր տեղ մը դիր: (}Ետոյ շատ մը մոխիր առ՝ մաղէ, որպէս զի ածուխին մախրները զատուին. ետքը ան մաղած մոխիրը աղէկ մը չորցուցած տակառի մը մէջ լեցուր, և ասոր մէջ թաղէ սեխերը. բայց նայէ որ ամէն կողմէն ալ ծածկուին, ու տակառին փայտին չգըպին. աս ալ դիտէ որ տակառը այնպիսի տեղ չգրուի որ կարենայ սառիլ: Երբոր պէտք ըլլայ գործածել, կը տեսնես որ շատ աղէկ պահուեր են սեխերը առանց փտելու՝ ինչուան դեկտեմբեր և յունուար ամիսները:

ՃԱՐՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Փաթոն հոմ 1 էհի արծաթ:

ՉԻՆԵՐԸ ուրիշ շատ գիւտերէն զատ՝ աս գիւտս ալ հնարած են, որ մէկ քանի մետաղ, այսինքն նիքել, զինք ու պղինձ, երբեմն ալ նաեւ կապար ու երկաթ մէկտեղ բաղադրելով՝ նոր տեսակ ճերմակ մետաղ մը հանեցին՝ փաթոն անուանով, որ արծթթի պէս մաքուր ու փայլուն կ'ըլլայ. և հիմա Եւրոպացիք ալ կը շինեն աս կէդրգալ, ափսէ, պատառաքաղ, դանակի կոթ, և այլն: Բայց աս գործիքներուն բաղադրութեան ամենուն նուսխան նոյնպէս չէ. զոր օրինակ դրգալին ու պատառաքաղին նուսխան է

Նիքել	0,28
Չինք	0,28
Պղինձ	0,50

Ղանակի կոթի, քթառիչի՝, ևն,

Նիքել	0,22
Չինք	0,23
Պղինձ	0,55

Փաթոնը թիթեղի պէս թերթ թերթ շինելու համար պէտք է

Նիքել	0,20
Չինք	0,25
Պղինձ	0,55